

УДК 342.56:342.4

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.86.1.27>

КОНСТИТУЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ПРОКУРАТУРИ: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ МЕХАНІЗМУ СТРИМУВАНЬ ТА ПРОТИВАГ

Деяк І.М.,
здобувач юридичного факультету
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Деяк І.М. Конституціоналізація правового статусу прокуратури: актуальні питання механізму стримувань та противаг.

Вказується, розвиток сучасної демократичної держави нерозривно пов'язаний із забезпеченням ефективного функціонування системи стримувань і противаг, яка виступає фундаментальним механізмом підтримання балансу державної влади. Особливе місце в цій системі посідають органи прокуратури, які в процесі конституційного реформування зазнали значних трансформацій та стали важливою інституційною гарантією забезпечення конституційної законності й захисту фундаментальних прав і свобод людини. Конституційні зміни 2016 року стали визначальним етапом у процесі конституціоналізації прокуратури в Україні, що зумовило переосмислення її інституційного статусу та функціонального призначення в механізмі державної влади. Внесені зміни не тільки запровадили оновлену модель організації прокуратури, але й суттєво модернізували її роль у системі стримувань і противаг, адаптувавши до європейських стандартів функціонування прокурорських інституцій.

У статті досліджено процес конституціоналізації правового статусу прокуратури в контексті механізму стримувань та противаг. Проаналізовано теоретичні та практичні аспекти трансформації конституційно-правового статусу прокуратури в умовах конституційної реформи правосуддя 2016 року та євроінтеграційних процесів в Україні. Визначено особливості функціонування прокуратури як елемента системи стримувань і противаг у механізмі державної влади. Досліджено наукові підходи до визначення місця прокуратури в системі державних органів та проаналізовано дискусійні питання щодо її інституційної приналежності. Встановлено, що сучасне розуміння концепції розподілу влади не передбачає обов'язкового віднесення органів держави до класичних гілок влади, а зосереджується на забезпеченні їх ефективної взаємодії. Обґрунтовано, що ключовим аспектом конституціоналізації статусу прокуратури є не стільки її формальне позиціонування в системі поділу влади, скільки забезпечення незалежності та ефективності у виконанні конституційних функцій. Проаналізовано проблемні аспекти функціонування прокуратури в умовах нового конституційного статусу, зокрема питання забезпечення її незалежності, взаємодії з іншими органами державної влади та реалізації конституційних функцій. Особливу увагу приділено дослідженню європейських стандартів організації та діяльності прокурорських органів та перспективам їх імплементації в національне законодавство. Розглянуто роль прокуратури в забезпеченні конституційної законності та захисту прав і свобод людини в контексті сучасних викликів, зокрема в умовах воєнного стану.

Ключові слова: прокуратура, конституціоналізація, механізм стримувань та противаг, поділ влади, конституційна реформа.

Deyak I.M. Constitutionalization of the legal status of the prosecutor's office: current issues of the mechanism of checks and balances.

It is indicated that the development of a modern democratic state is inextricably linked with ensuring the effective functioning of the system of checks and balances, which acts as a fundamental mechanism for maintaining the balance of state power. A special place in this system is occupied by the prosecutor's office, which in the process of constitutional reform has undergone significant transformations and has become an important institutional guarantee for ensuring constitutional legality and protecting fundamental human rights and freedoms. The constitutional changes of 2016 have become a defining

stage in the process of constitutionalization of the prosecutor's office in Ukraine, which has led to a rethinking of its institutional status and functional purpose in the mechanism of state power. The changes introduced not only introduced an updated model of the organization of the prosecutor's office, but also significantly modernized its role in the system of checks and balances, adapting it to European standards for the functioning of prosecutorial institutions.

The article examines the process of constitutionalization of the legal status of the prosecutor's office in the context of the mechanism of checks and balances. The theoretical and practical aspects of the transformation of the constitutional and legal status of the prosecutor's office in the context of the 2016 constitutional justice reform and European integration processes in Ukraine are analyzed. The peculiarities of the functioning of the prosecutor's office as an element of the system of checks and balances in the mechanism of state power are determined. Scientific approaches to determining the place of the prosecutor's office in the system of state bodies are studied and discussion issues regarding its institutional affiliation are analyzed. It has been established that the modern understanding of the concept of separation of powers does not require mandatory assignment of state bodies to classical branches of power, but focuses on ensuring their effective interaction. It is substantiated that the key aspect of constitutionalization of the prosecutor's office status is not so much its formal positioning in the system of separation of powers as ensuring independence and efficiency in performing constitutional functions. The problematic aspects of the functioning of the prosecutor's office under the new constitutional status are analyzed, in particular, the issues of ensuring its independence, interaction with other state authorities and implementation of constitutional functions. Special attention is paid to the study of European standards for the organization and activities of prosecutorial bodies and prospects for their implementation in national legislation. The role of the prosecutor's office in ensuring constitutional legality and protection of human rights and freedoms in the context of modern challenges, particularly under martial law, is considered.

Key words: prosecutor's office, constitutionalization, mechanism of checks and balances, separation of powers, constitutional reform.

Постановка проблеми. Дослідження конституціоналізації правового статусу прокуратури в контексті механізму стримувань та противаг набуває особливої актуальності в умовах сучасних процесів державотворення в Україні та євроінтеграційних прагнень держави.

По-перше, конституційна реформа правосуддя 2016 року суттєво змінила правовий статус прокуратури, позиціонуючи її як незалежний орган у системі правосуддя. Це зумовило необхідність переосмислення ролі та місця прокуратури в механізмі державної влади, особливо в контексті забезпечення принципу поділу влади та системи стримувань і противаг.

По-друге, європейський вектор розвитку України вимагає приведення організації та діяльності прокуратури у відповідність до міжнародних стандартів та рекомендацій Венеціанської комісії. Це актуалізує потребу в науковому аналізі процесу конституціоналізації статусу прокуратури через призму європейських цінностей та принципів верховенства права.

По-третє, практика функціонування прокуратури в умовах нового конституційного статусу виявила низку проблемних аспектів, пов'язаних із забезпеченням її незалежності, взаємодією з іншими органами державної влади та реалізацією конституційних функцій. Це зумовлює необхідність теоретичного обґрунтування шляхів удосконалення конституційно-правового регулювання статусу прокуратури.

По-четверте, в умовах воєнного стану та післявоєнної відбудови України особливого значення набуває ефективне функціонування системи стримувань та противаг, де прокуратура відіграє важливу роль у забезпеченні законності та правопорядку. Це актуалізує дослідження механізмів взаємодії прокуратури з іншими органами державної влади в контексті забезпечення національної безпеки та захисту прав людини.

І, нарешті, по-п'яте, триваючі дискусії щодо оптимальної моделі організації прокуратури в демократичній державі, її функцій та повноважень потребують ґрунтовного наукового аналізу з урахуванням як національного досвіду, так і кращих міжнародних практик. Це має особливе значення для формування ефективної системи правосуддя в Україні.

Таким чином, комплексне дослідження процесу конституціоналізації правового статусу прокуратури та її місця в механізмі стримувань та противаг є актуальним як з теоретичної, так і з практичної точки зору, що зумовлено необхідністю вдосконалення конституційно-правового

регулювання статусу прокуратури в контексті європейської інтеграції України та забезпечення ефективного функціонування системи правосуддя.

Стан опрацювання проблематики. Теоретичну основу дослідження конституційно-правового статусу прокуратури складають праці провідних вітчизняних науковців, серед яких особливе значення мають роботи М. Баймуратова, О. Батанова, Ю. Барабаша, Д. Белова, М. Белової, О. Марцеляка, В. Погорілка, Ю. Тодики, В.Л. Федоренка, що присвячені загальним питанням конституційного права та організації державної влади. Значний внесок у розробку проблематики конституційно-правового статусу прокуратури зробили такі вчені як В. Долежан, П. Каркач, М. Косюта, І. Марочкін, М. Мичко, які досліджували питання організації та діяльності органів прокуратури в системі державної влади.

Окремі аспекти механізму стримувань та противаг у контексті діяльності прокуратури розглядалися в працях А. Колодія, О. Костенка, Н. Оніщенко, Н. Пархоменко, О. Петришина, С. Прилуцького, П. Рабіновича. Важливе значення для розуміння місця прокуратури в системі поділу влади мають дослідження В. Бринцева, В. Городовенка, І. Залюбовської, В. Кравченка, які аналізували питання взаємодії органів державної влади та роль прокуратури у забезпеченні верховенства права.

Водночас, незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених різним аспектам функціонування прокуратури, питання конституціоналізації її правового статусу в контексті механізму стримувань та противаг залишається недостатньо дослідженим, особливо з урахуванням сучасних конституційних трансформацій та євроінтеграційних процесів в Україні. Це зумовлює необхідність комплексного теоретико-правового аналізу даної проблематики.

Метою дослідження є комплексний науково-теоретичний аналіз конституціоналізації правового статусу прокуратури в контексті механізму стримувань та противаг, визначення проблемних аспектів конституційно-правового регулювання статусу прокуратури та розробка науково обґрунтованих пропозицій щодо його вдосконалення з урахуванням європейських стандартів та національних особливостей.

Виклад основного матеріалу. В умовах розвитку сучасної демократичної держави особливої актуальності набуває питання ефективного функціонування системи стримувань і противаг як важливого механізму забезпечення балансу державної влади. При цьому, на наш погляд, саме органи прокуратури, зазнаючи суттєвої трансформації у процесі конституційного реформування, відіграють значну роль у цій системі, виступаючи інституційною гарантією дотримання конституційної законності та захисту прав і свобод людини.

Процес конституціоналізації прокуратури в Україні характеризується поступовим переосмисленням її місця та ролі в механізмі державної влади, що особливо помітно у змінах до Конституції України 2016 року. Ці зміни не лише визначили нову інституційну модель прокуратури, але й суттєво вплинули на її функціональне призначення в системі стримувань і противаг, наблизивши її до європейських стандартів організації та діяльності прокурорських органів.

Дослідження конституціоналізації прокуратури як елемента системи стримувань і противаг має важливе теоретичне та практичне значення для розуміння сучасних тенденцій розвитку конституційного права та вдосконалення механізмів забезпечення конституційної демократії в Україні. Це питання набуває особливої гостроти в контексті європейської інтеграції України та необхідності подальшої гармонізації національного законодавства з правом Європейського Союзу¹.

Проблематика держави, її концептуального розуміння, фундаментальних характеристик та суспільного призначення залишається однією з ключових та найбільш дискусійних у сучасній юридичній науці. Вчені пояснюють це комплексом факторів: по-перше, ці питання прямо стосуються інтересів різноманітних соціальних груп, політичних організацій та громадських рухів; по-друге, жодна інша інституція не може зрівнятися з державою за масштабом завдань, функціо-

¹ Хоча, як стверджують Є. Крапивін та Д. Писаренко, з реформою прокуратури в Україні склалася парадоксальна ситуація, оскільки фактично більшість європейських стандартів були імplementовані за останні дев'ять років реформ та навіть за період до 2014 року. Власне Євросоюз не озвучує чітких вимог чи побажань щодо того, в який бік має рухатись подальший розвиток прокуратури. Перш за все через те, що в самому ЄС принципи формування і поточної роботи прокуратури відмінні країна від країни; це значною мірою є питанням національних, а не загальних євросоюзівських стандартів. Для ЄС важливо, яким буде результат реформ: в європейській Україні, як і в усіх державах ЄС, прокуратура має бути незалежною, ефективною тощо, і саме ці загальні демократичні параметри перевірятимуть під час переговорів про вступ України до ЄС [1].

нальним навантаженням та впливом на суспільний розвиток; по-третє, держава є комплексним та діалектично суперечливим суспільно-політичним феноменом. Таким чином, виступаючи організаційною формою суспільного життя, що покликана гарантувати його єдність та впорядкованість, держава реалізує функції, що визначаються суспільними потребами, і тим самим діє в інтересах суспільства [Див. наприклад: 2, с. 68; 3, с. 89].

В контексті тематики нашого дослідження заслуговує на увагу позиція В. Волинця щодо того, що трансформація державно-владного механізму в Україні не обмежується лише структурно-організаційними змінами окремих державних органів, а передусім спрямована на створення та впровадження такої інституційної моделі, яка забезпечить найбільш ефективну реалізацію всього спектру функцій сучасної держави [4, с. 5]. Відтак, на думку академіка В. Скрипнюка, аналізуючи правоохоронну функцію та діяльність правоохоронних органів, основним призначенням яких є протидія злочинності, охорона законності та забезпечення правопорядку, необхідно зосереджуватись не на окремих інституційних змінах (на рівні конкретних державних органів чи установ), а на комплексному та системному підході до реалізації правоохоронної функції держави в цілому [5, с. 402-403]. При цьому, за твердженням О. Скрипнюка, всі державні функції перебувають у тісному взаємозв'язку, а їх системність визначається багатоманітністю напрямів державної діяльності, спрямованих на реалізацію соціального призначення держави [6, с. 143].

Відповідно до Конституції України (ст. 6) державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову гілки. Закріпивши принцип поділу державної влади, Конституція встановила, що органи, які уособлюють кожен з гілок влади, мають здійснювати свої повноваження виключно у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України (ч. 2 ст. 6, ст. 19).

Послідовне дотримання конституційного принципу розподілу влади при збереженні соціально-політичної єдності її гілок, централізація виконавчої влади та чітке розмежування повноважень між державними органами та місцевим самоврядуванням запобігає як виникненню надпотужних органів із надмірними повноваженнями, так і розпорошенню владних функцій між численними владними структурами [7, с. 101]. Зважаючи на це, наше дослідження потребує критичного переосмислення та подальшого розвитку усталених теоретичних підходів щодо інституційного статусу прокуратури в системі державних органів, враховуючи сучасні напрацювання як вітчизняної, так і зарубіжної правової науки.

Представники західної політико-правової думки запропонували механізм реалізації принципу поділу влади, спрямований на запобігання кризовим явищам. Зокрема, А. Шлезінгер обґрунтував, що ефективне функціонування державного механізму забезпечується через балансування різних гілок влади за допомогою системи стримувань і противаг, доповненої конституційним контролем та тлумаченням Конституції органом конституційної юстиції. За такого підходу єдина державна влада розподіляється для забезпечення ефективності державного механізму, але при цьому зберігає свою цілісність [8, р. 9].

Ідея верховенства права та правового закону, посилення законності, захисту прав і свобод людини та громадянина безпосередньо спирається на принцип розподілу влади. Витоки цієї доктрини сягають античної філософської думки, де мислителі, аналізуючи тогочасні суспільні реалії, підкреслювали важливість розподілу обов'язків між різними верствами рабовласницького суспільства та необхідність функціонування окремих державних органів з їх специфічними завданнями, функціями та відповідними повноваженнями [9, с. 39].

Принцип поділу влади виступає конституційною моделлю організації державного механізму, згідно з якою владні повноваження розподіляються між законодавчими, виконавчими та судовими органами. При цьому кожна гілка влади функціонує автономно та незалежно від інших, що запобігає концентрації всієї державної влади в руках однієї особи чи органу¹. Таким чином, основне призначення цього принципу полягає у недопущенні створення такої державної інституції, яка могла б акумулювати надмірні повноваження різних гілок влади та здійснювати їх безконтрольно або зловживати ними [11, с. 8].

¹ Цікаво, що, наприклад, критикуючи пропозиції Ш. Монтеск'є щодо встановлення трьох влад – законодавчої, виконавчої та судової, Ф. Шершеневич, підкреслював, що вони «теоретично помилкові, а тому і практично непридатні. Трьох рівних за силою влад існувати не може; та, яка насправді виявиться найбільш сильною, і буде справжньою владою, а решта підкоряться їй мимоволі і перестануть бути самостійними владою. Єдність влади неминуче відновиться» [10].

Між тим, за спостереженням О. Козинця та В. Пророченка, які вивчали еволюцію теорії поділу влади в контексті світової політико-правової думки, різні історичні періоди розвитку суспільства характеризувались формуванням відмінних підходів та концепцій щодо оптимальної моделі розподілу державної влади [12, с. 168]. Класична теорія поділу влади на три гілки не охоплює всі конституційні органи у їх сучасному розумінні. Реальна практика державотворення свідчить про існування різноманітних форм здійснення публічної влади [13, с. 8].

За вірним твердженням Х. Кайдрович, в Україні існують органи державної влади, які не входять у жодну з трьох влад – законодавчу, виконавчу чи судову. Водночас ці органи створюються і діють відповідно до Конституції України та законів. За статусом є органами у структурі державної влади. Практика виконання переліченими органами державної влади не виключає не властивих з точки зору класичних уявлень про поділ влади окремих повноважень, що входять до компетенції інших підсистем влади. Так, Президент України, будучи главою держави, не входить до жодної гілки державної влади. Особливе місце у системі поділу влади займають конституційні органи: Рахункова палата України, Національний банк України, Уповноважений Верховної Ради України з прав людини, Рада національної безпеки і оборони України, Офіс Президента України, які організаційно не входять до жодної з традиційних гілок влади [14, с. 25].

Н. Пелих, в свою чергу, пропонує поряд з існуючими гілками влади закріпити в статті 6 Конституції України президентську гілку, що повинна належати Президентові України та його представникові в АРК; контрольно-наглядову – прокуратурі, контрольно-ревізійній службі, Рахунковій палаті, уповноваженому ВРУ з прав людини та правоохоронну – органам, основне професійне завдання яких має правоохоронне спрямування [15, с. 69].

Отже, сучасне розуміння концепції розподілу влади зовсім передбачає обов'язкове віднесення органів держави до виконавчої, законодавчої чи судової влади, як це передбачалося на момент її формулювання авторами даної теорії. На перший план скоріше за все виходить їхня ефективна і збалансована взаємодія між собою з метою реалізації функцій держави. Будь-якій державі, якщо вона прагне бути суверенною та незалежною при здійсненні своєї зовнішньої політики та стабільною при вирішенні внутрішніх питань, властива особлива функція – забезпечення за допомогою своїх механізмів повного, одноманітного та безумовного виконання прийнятих нею законів.

При визначенні місця прокуратури в системі державних органів варто звернути увагу й на позиціонування правоохоронних органів у державному механізмі загалом. Вивчення наукових джерел свідчить, що питання правової природи правоохоронних органів у сучасній українській державі залишається дискусійним [7, с. 105]. При цьому, основні розбіжності полягають у тому, що одні дослідники розглядають правоохоронні органи як окремий елемент забезпечення функціонування державної влади, відокремлений від виконавчої гілки влади, тоді як інші науковці, орієнтуючись на чіткі юридичні конструкції, відносять їх або до виконавчої влади, або частково до виконавчої та судової гілок влади [16, с. 20].

Тут також варто підтримати й позицію І. Бондаренка, що відповідно до конституційного принципу поділу влади, зазначені державні органи належать до різних гілок влади. Вчений відзначає, що в нормативно-правових актах суди як органи правосуддя часто виокремлюються, що відображається у формулюванні «судові та правоохоронні органи». Більше того, правоохоронна діяльність характеризується суттєвою неоднорідністю за своїм змістом та характером [17, с. 20].

Цікаво, що, наприклад, В. Костицький, говорить про нову теорію розподілу влади, яка передбачає поділ на три рівні: влада народу, представницька влада та функціональна влада, а також визначено гілки влади представницької (законодавча, президентська та місцеве самоврядування) і функціональної (виконавча, судова, контрольно-наглядова і атестаційна) [18].

Майже всі дослідники відзначають виняткову важливість оптимального вирішення цього питання з врахуванням конкретної ситуації в державах пострадянського простору, хоча висловлювалась і інша точка зору, яку наводить М. Косюта, що «всі суперечки про місце прокуратури в системі влади носять схоластичний характер і є безплідними. Є важливим лише чітко визначити функції прокуратури» [19, с. 29].

Висновки. На основі проведеного дослідження конституціоналізації правового статусу прокуратури в контексті механізму стримувань та противаг можна зробити наступні висновки.

По-перше, конституційна реформа правосуддя 2016 року та процес євроінтеграції України зумовили необхідність переосмислення ролі та місця прокуратури в механізмі державної влади.

Встановлено, що сучасне розуміння концепції розподілу влади не передбачає обов'язкового віднесення органів держави до виконавчої, законодавчої чи судової влади, натомість акцентується увага на їх ефективній і збалансованій взаємодії з метою реалізації функцій держави.

По-друге, аналіз наукових підходів до визначення місця прокуратури в системі державних органів свідчить про відсутність єдиної позиції щодо її інституційної приналежності. Деякі науковці розглядають прокуратуру як окремий елемент забезпечення функціонування державної влади, інші відносять її до виконавчої чи судової гілки влади, а окремі дослідники пропонують виділити контрольно-наглядову гілку влади, до якої мала б входити прокуратура.

По-третє, дослідження показало, що ефективне функціонування прокуратури в системі стримувань і противаг вимагає чіткого визначення її конституційно-правового статусу та функціонального призначення з урахуванням як національних особливостей, так і європейських стандартів організації та діяльності прокурорських органів. При цьому ключовим є не стільки формальне позиціонування прокуратури в системі поділу влади, скільки забезпечення її незалежності та ефективності у виконанні покладених на неї конституційних функцій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Крапивін Є. та Писаренко Д. Прокуратура, як у Європі: чи є успіхи в Україні і де необхідні зміни. *Європейська правда*. 2023. 18 травня. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2023/05/18/7161950>.
2. Белов Д.М., Перетворення конституції в умовах нової парадигми українського конституціоналізму: теоретичні аспекти. *Порівняльно-аналітичне право*. № 2. 2014 р. С. 67–69.
3. Швед І.І. Місце органів прокуратури в механізмі забезпечення конституційної безпеки держави: *Дис. канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.02*. Ужгород, 2018. 205 с.
4. Волинець В. Роль правоохоронної функції держави у державотворчому і правотворчому процесах в Україні. *Юридична Україна*. 2012. № 7. С. 4–10.
5. Скрипнюк В.М. Розвиток системи державної влади в Україні: конституційно-правові аспекти : *монографія*. К.: Логос, 2010. 612 с.
6. Скрипнюк О.В. Курс сучасного конституційного права України. Академічне видання. Х.: Право, 2009. 411 с.
7. Россоха С.В. Правоохоронні органи держави в механізмі захисту прав і свобод людини і громадянина. *Дис... канд. юрид. наук зі спец. 12.00.02 – конституційне право; муніципальне право*. Харківський національний університет внутрішніх справ, Харків, 2016. 212 с.
8. Schlesinger, A. *The imperial presidency*. N.Y., 1974. 189 p.
9. Пехник А.В. Розподіл влади: сучасний погляд. *Актуальні проблеми політики*. 2017. Вип. 60. С. 39–49.
10. Шершеневич Г.Ф. *Общая теория права*. М: Изд. бр. Башмаковых, 1911. 511 с.
11. Ніжник Н. Розподіл влади як основа сучасного парламентаризму. *Вісник Центральної виборчої комісії*. 2016. № 1 (33). С. 31–35.
12. Козинець О., Пророченко В. Становлення та розвиток теорії поділу влади в історії світової політико-правової думки. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 165–169.
13. Кравців О.Р. Ідея поділу влади в українській політико-правовій думці XIX – поч. XXI ст.: *автореф. дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 – теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень* / Національний університет «Львівська політехніка». Львів, 2018. 24 с.
14. Кайдрович Х.І., Прокуратура у механізмі поділу влади в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія: «Юридичні науки». № 2(48). 2022. С. 22–29.
15. Пелих Н.А. Конституційні засади діяльності міліції України: *Дис. канд. юрид. наук: 12.00.02*. Національна академія внутрішніх справ України. К., 2002. 194 с.
16. Амелін О.Ю. Конституційна модель прокуратури в Україні. *Європейські перспективи*. № 3. 2021. С. 19–25.
17. Бондаренко І. Правоохоронна діяльність і правоохоронні органи: поняття та ознаки. *Право України*. 2003. № 4. С. 18–21.
18. Костицький В. Розподіл влади у правовій державі та соціально-нормативне закріплення ідеї свободи і демократії. URL: <http://www.kostytsky.com.ua>.

19. Косюта М.В. Проблеми та шляхи розвитку прокуратури України в умовах побудови демократичної правової держави: *дис. на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук: спец. 12.00.10. Нац. юрид. академія України ім. Ярослава Мудрого. Харків. 2002. 469 с.*
20. Белов Д.М., Швед І.І., Белова М.В. Правоохоронна функція держави: роль та місце органів прокуратури. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 76(2). Ч. 2. 2023. С. 13–20.
21. Белов Д.М., Швед І.І., Белова М.В. Реалізація органами прокуратури правоохоронної функції держави: механізм забезпечення конституційної безпеки. *Науковий вісник УжНУ. Серія «Право»*. Випуск 74(6). Ч. 2. 2022. С. 192–195.